Ο Αντίστροφος Μάης του '68;

Η φετινή Πρωτομαγιά βρήκε το Παρίσι να διανύει τη 13η μέρα κινητοποιήσεων. Εκεί βρίσκονταν 100 εκπρόσωποι συνδικαλιστικών φορέων από πέντε ηπείρους, από τη Βραζιλία, τη Ν. Κορέα, τη Σενεγάλη, την Κολομβία, την Τυνησία, τη Γερμανία, την Ισπανία… Η γαλλική Γενική Εργατική Συνομοσπονδία δήλωσε χαρακτηριστικά ότι πρόκειται για τον πιο διεθνοποιημένο Μάη στην ιστορία του γαλλικού συνδικαλιστικού κινήματος, το οποίο γνωρίζει μια «Ανοιξη», μιας και παρατηρείται εντυπωσιακή αύξηση στις εγγραφές νέων μελών σε σχέση με το προηγούμενο έτος: 200% αύξηση για τη Γενική Εργατική Συνομοσπονδία (CGT) και 40% για τη Γαλλική Δημοκρατική Συνομοσπονδία Εργασίας (CFDT).

Από την αρχή του 2023, η Γαλλία είναι ξανά στο επίκεντρο των κοινωνικών διεκδικήσεων. Το λαϊκό κύμα που ορθώνεται συνδιαλέγεται με το σύνολο των εργαζόμενων τάξεων ανά τον κόσμο. Πρόκειται μήπως για απλή επανάληψη των Κίτρινων Γιλέκων; Τότε αναδύθηκαν οι επισφαλείς τάξεις της βαθιά ξεχασμένης Γαλλίας και της ανέχειας, τώρα είναι η μεσαία τάξη που πλήττεται από την πληθωριστική επίθεση. Αυτό που συμβαίνει είναι ότι υπάρχει διεύρυνση της αποταξικοποίησης, η οποία αγγίζει πολύ περισσότερους Γάλλους. Σε αυτό το πλαίσιο, ο νόμος για τη συνταξιοδότηση στα 64, την προώθηση του οποίου καθυστέρησε η πανδημία, πυροδότησε κύκλους κινητοποιήσεων μεγάλης έντασης, ήδη από τις αρχές του 2023.

Αναμφισβήτητα, οι τεράστιες διαδηλώσεις εργαζομένων και οι παρατεταμένες φοιτητικές κινητοποιήσεις είναι τουλάχιστον αντίστοιχης δυναμικής με τον Μάη του ‘68. Με τη διαφορά ότι σήμερα η ενεργοποίηση των συνδικάτων προηγείται της φοιτητικής εξέγερσης. Όπως συνέβη τότε, έτσι και σήμερα, αυτός ο «Αντίστροφος Μάης» συγκροτεί ένα συμβάν, που θα μπορούσαμε να το περιγράψουμε με μια παλαιότερη διατύπωση του Ανρί Λεφέβρ: «η Εξουσία δημιούργησε γύρω της ένα κενό, ένα ιδεολογικό και κοινωνικό κενό … απέραντο σαν έναν κόσμο. Εξού και τα συμβάντα και το απροσδόκητο μέγεθός τους, … η κατάρρευση των υπερδομών αυτής της κοινωνίας, ήδη διαβρωμένων από τη χρήση και την κατάχρηση που τους επιφύλασσε η εξουσία, ήδη αποσυνδεδεμένων εντός και μέσω της απατηλής συνοχής του Συστήματος».

Οι διαδηλωτές στη δεύτερη φάση των κοινωνικών διεργασιών, κυρίως από τον Μάρτιο και μετά, πλησίασαν τα 3,5 εκατομμύρια, με την υποστήριξη της γαλλικής κοινωνίας να ξεπερνά συστηματικά το 60% των πολιτών. Οι απεργιακές κινητοποιήσεις ξεπέρασαν κάθε προηγούμενο, με τη Γαλλία να καταγράφει μέχρι στιγμής τον μεγαλύτερο αριθμό απεργιών πανευρωπαϊκά για το 2023.

Μια νέα δεσποτεία

Η συσσωρευμένη κρίση νομιμοποίησης χτυπά κόκκινο στην εξασθενημένη Πέμπτη Γαλλική Δημοκρατία. Αυτή η διαπίστωση αναγνωρίζεται, έστω και μερικώς, τόσο από ένα τμήμα της καθεστηκυίας κοινοβουλευτικής ελίτ της δεξιάς, το οποίο βρίσκεται εκτός της προεδρικής ομάδας και ετοιμάζει νέα νομοθετική αντεπίθεση για την κατάργηση των επίμαχων διατάξεων, όσο και από τμήματα της πνευματικής ελίτ του γαλλικού σοσιαλφιλελευθερισμού. Σε αυτή τη βάση, ο Γάλλος ιστορικός και κοινωνιολόγος Πιερ Ροζανβαλόν ισχυρίζεται ότι η Γαλλία περνάει τη σοβαρότερη δημοκρατική κρίση από το τέλος του πολέμου για την ανεξαρτησία της Αλγερίας.

Ο νόμος για τις συντάξεις αποτέλεσε σημείο χωρίς επιστροφή αναφορικά με τη διάρρηξη του κοινωνικού συμβολαίου. Όπως σε όλες τις αυθεντικές κοινωνικές συγκρούσεις, έτσι κι εδώ, το διακύβευμα είναι μεγάλο. Το γαλλικό λαϊκό μέτωπο, όχι του 1936 αλλά του 2023, σαν βασικός πυλώνας της πολιτικής και κοινωνικής δυναμικής, επιμένει μέχρι και σήμερα ότι μπορεί να αρθρωθεί συλλογική απάντηση στην επίθεση που δέχεται η προοπτική μιας ολόκληρης γενιάς.

Η τακτική του Μακρόν συνοψίζεται στο ότι ενίσχυσε με αυθάδεια τους μηχανισμούς του πολιτικού συγκεντρωτισμού και εργαλειοποίησε τους θεσμούς, προκαλώντας στην πράξη ένα κοινοβουλευτικό πραξικόπημα. Ενεργοποίησε για ενδέκατη φορά επί των ημερών του το «πυρηνικό όπλο» του συνταγματικού άρθρου 49.3, το οποίο επιτρέπει το πέρασμα ενός νόμου χωρίς να ψηφιστεί, όταν η συζήτηση παρατείνεται και υπάρχει επείγουσα κατάσταση.

Προκειμένου μάλιστα να δημιουργήσει συνθήκες επείγοντος αλλά και να μειώσει τον χρόνο της κοινοβουλευτικής συζήτησης, ενσωμάτωσε τη διάταξη σε τροποποιητικό νόμο του ετήσιου προϋπολογισμού. Πρόθεσή του ήταν να αποκλείσει με αυταρέσκεια τα ενδιάμεσα σώματα (συνδικάτα, κόμματα, κοινωνικές οργανώσεις) από τον κοινωνικό διάλογο σχετικά με το εν λόγω νομοσχέδιο. Εδώ βέβαια, αναδεικνύεται και ο συστημικός ρόλος του Συνταγματικού Συμβουλίου, της κορωνίδας της Πέμπτης Δημοκρατίας, ως σκευοφύλακα της εκτελεστικής εξουσίας απέναντι στη γαλλική Εθνοσυνέλευση και τον γαλλικό λαό. Μόνο τυχαίο δεν είναι που τον έχουν βάλει στο στόχαστρο όχι μόνο τα κριτικά προς αυτόν μέσα ενημέρωσης αλλά και η ευρύτερη δημόσια σφαίρα.

Ποια προοπτική στην πάλη των εργαζομένων και της νέας γενιάς;

Το μωσαϊκό των αντιδράσεων που διαμόρφωσαν οι κινητοποιήσεις του γαλλικού λαού επιβεβαιώνει πως ένας πυρήνας από αναπαλλοτρίωτες προσδοκίες για μια ζωή με αξιοπρέπεια εξακολουθεί να υπάρχει. Ανιχνεύεται ακόμη και μέσα σε συνθήκες αυταρχικής σκλήρυνσης -καθώς πλήττονται οι δημοκρατικές ελευθερίες, ενώ η δυσανάλογη χρήση αστυνομικής βίας καταδικάζεται από τους διεθνείς οργανισμούς (Ο.Η.Ε., Συμβούλιο της Ευρώπης) και από τις εθνικές ανεξάρτητες αρχές προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Ενδεικτική είναι και η φορολογική ασυλία που μεθόδευσε ο Μακρόν για τα υψηλά εισοδήματα και τη γαλλική κεφαλαιοκρατία, με την κατάργηση του φόρου περιουσίας και την αντικατάστασή του από

τον φόρο ακίνητης περιουσίας. Στο ίδιο κλίμα, στη λογική του «Start-Up Nation», προχώρησε σε μείωση των νοσοκομειακών κλινών με το νοσηλευτικό προσωπικό στη θέση της «αιώνας βαλβίδας ασφαλείας» . Στο ίδιο σχέδιο εντάσσονται η προώθηση προτύπων εργασίας βασισμένων στην ελαστικότητα, τη μέγιστη παραγωγικότητα και τις καταχρηστικές απολύσεις, αλλά και η επίθεση στο γαλλικό δημόσιο πανεπιστήμιο με στόχο την επαγγελματοποίηση του και την προσαρμογή του στις ανάγκες των επιχειρήσεων.

Μεγάλης κλίμακας αμφισβητήσεις, όπως είναι το γαλλικό παράδειγμα, θέτουν επίμονα το ερώτημα ποια αριστερά θα καταφέρει να ανοίξει τον δρόμο στη θαρραλέα αμφισβήτηση των καπιταλιστικών σχέσεων εξουσίας. Σε μια συγκυρία μάλιστα που απέναντί της έχει μια σύγχρονη ακροδεξιά που θωπεύει τον λαό. Ο Εθνικός Συναγερμός της Μαρίν Λεπέν είναι κοινοβουλευτικά υπερδραστήριος για την αποτροπή της συνταξιοδότησης στα 64 χρόνια. Και ενώ κρατά χαμηλούς τους τόνους, εμφανίζεται ανησυχητικά ισχυροποιημένος στην κοινή γνώμη. Από την άλλη πλευρά, ο Μακρόν συνεχίζει ακάθεκτος να εκπέμπει υποσυνείδητα μηνύματα σχετικά με τον καθυστέρηση και την έλλειψη γνώσης και κατανόησης της (οικονομικής) πραγματικότητας που χαρακτηρίζει τον γαλλικό λαό. Σαν πιστός συνεχιστής της ορλεανικής παράδοσης, κατά τον Γάλλο ιστορικό Ρενέ Ρεμόν, και του κόμματος της «τάξης», βλέπει απέναντί του το λαϊκό μέτωπο και ακολουθεί μια συστηματική πολιτική αφ’ υψηλού περιφρόνησης των λαϊκών διεκδικήσεων, δείχνοντας τα όρια της μικρονοϊκής ευφυίας του.

Το συμπέρασμα που προκύπτει από τη μορφή των κινητοποιήσεων φανερώνει πως μόνο η πλατιά, ενωτική και ριζοσπαστική αριστερή απάντηση είναι ικανή να οδηγήσει σε ασφυξία όλους τους υπολογισμούς του κεφαλαίου που επενδύουν στη λογική ότι «οι νέοι θα δεχτούν να εργαστούν με λιγότερα δικαιώματα». Αυτό το σκεπτικό διαψεύδεται εντελώς: μια ολόκληρη νέα γενιά που έζησε στο πετσί της την κρίση, τη στοχοποίηση, την περικοπή των κοινωνικών παροχών (το 56% των φοιτητών παραδέχεται ότι δεν μπορεί να καλύψει τη σίτισή του) επιμένει ότι γι’ αυτήν η κοινωνική ασφάλιση είναι αντικείμενο συλλογικής διεκδίκησης.

Η νεολαία βλέπει τον εαυτό της σαν μελλοντικό εργαζόμενο που θα κληθεί να αναμετρηθεί με αυτές τις πολιτικές. Προσπαθεί να δημιουργήσει τους όρους ώστε να οδηγηθεί σε καλύτερες θέσεις μάχης, καθώς αντιλαμβάνεται την επίθεση στην κοινωνική ασφάλιση όχι μονοθεματικά, αλλά σαν κομμάτι μιας συνολικότερης επίθεσης στην προοπτική της και στα κεκτημένα του κοινωνικού κράτους. Η αναμέτρηση γίνεται πάνω στην υλική βάση του σύγχρονου καπιταλισμού και αποτυπώνει, μεταξύ άλλων, ότι οι χώροι εργασίας θα παραμείνουν κομβικά πεδία κοινωνικών συγκρούσεων.

Για μια νέα σχέση κινημάτων-πολιτικής

Το στοίχημα που καλείται να κερδίσει η Γαλλία είναι να δείξει ότι η αριστερά του μέλλοντος θα προκύψει μέσα από το εργαστήρι της ενωτικής κινηματικής λογικής που εμπλέκει ενεργά τις μάζες στους αγώνες, ριζοσπαστικοποιεί τα ερωτήματά τους και φέρνει στο προσκήνιο όχι μόνο τον «δρόμο» αλλά και τη δημοκρατία της διαφωνίας, της κοινωνικής διερεύνησης και της λαϊκής

λογοδοσίας, που πραγματώνεται εμπειρικά και όχι μέσα στον γυάλινο πύργο ενός μικρού αριθμού θεσμών. Αυτό αποτελεί ταυτόχρονα και την καλύτερη απόδειξη ότι μια πολιτική στρατηγική που αποβλέπει στην ανασύνθεση της αριστεράς συναντιέται και μπολιάζεται με πραγματικές κοινωνικές δυναμικές. Είναι ενδεικτική η προσπάθεια του αριστερού συνασπισμού των NUPES, μαζί με το διασυντονιστικό των συνδικάτων, να ενεργοποιήσουν τη δυνατότητα για δημοψήφισμα κοινής πρωτοβουλίας . Πρόκειται βέβαια για δύσκολο εγχείρημα λόγω των προαπαιτούμενων.

Απέναντι σε μια κυρίαρχη τάξη που έχει αποκοπεί από την πολιτική και κοινωνική πλειοψηφία, που στερείται γνωστικής και συναισθηματικής ενσυναίσθησης, καθιστώντας την ανίκανη να αλληλεπιδράσει με την κοινωνία, ο «δρόμος» δεν είναι απλώς το μέσο με το οποίο οι υποτελείς εκφράζουν τα αιτήματά τους, αλλά δείχνει τη δημοκρατία ως αυτό που πραγματικά είναι: μια ανοιχτή, πλατιά, συγκρουσιακή διαδικασία, με αιχμή όλους εκείνους τους μετασχηματισμούς που βελτιώνουν τη ζωή της κοινωνικής πλειοψηφίας και δεν νομιμοποιούν κατασκευασμένες αποφάσεις.

Σαν απάντηση στις αναδιαρθρωτικές τομές του γαλλικού κεφαλαίου, οι ανταγωνιστικές μορφές εξουσίας και κοινωνικής οργάνωσης, από τις οποίες είναι διάστικτο το γαλλικό κίνημα, προσπάθησαν να αναπτύξουν μορφές δυαδικής εξουσίας, για να χρησιμοποιήσουμε τον όρο του Λένιν. Το νήμα αυτό σφράγισε όλες τις στιγμές εισόδου των μαζών στο προσκήνιο, με πρακτικές αυτοοργάνωσης και «εξουσίας από τα κάτω», με εφευρετικές προσπάθειες επανοικειοποίησης του δημόσιου χώρου, με νέα πειράματα αυτοδιαχείρισης, με τα ταμεία απεργίας συνδικάτων, ελεύθερων επαγγελματιών και της Ανυπότακτης Γαλλίας, με καταλήψεις εργασιακών χώρων, με διακοπές ρεύματος, με πικετοφορίες μπροστά από αμαξοστάσια… Ο Μπαλιμπάρ, αναφερόμενος στις «απορίες» του Κομμουνιστικού Μανιφέστου, περιέγραψε μια παρόμοια νέα αντίληψη για την έμπρακτη πολιτική με ανταγωνιστικούς θεσμούς και τελικά μια νέα αντίληψη περί πολιτικής συμμετοχής, που να οδηγεί στην κοινωνικοποίηση του πολιτικού και την πολιτικοποίηση του κοινωνικού.

Ας πάρουμε το μήνυμα από την εξεγερμένη Γαλλία και ας τολμήσουμε να αναμετρηθούμε με τα πραγματικά πεδία που ορίζουν μια σύγχρονη ριζοσπαστική αριστερά. Αυτό συνεπάγεται μια αντίληψη της πολιτικής ως διαρκούς πειραματισμού, που επιδεικνύει τη «φρόνηση του πειραματιζόμενου» κατά Ντελέζ: μια δημιουργική πολιτική που προσφέρει μια διάσταση συλλογικής επινοητικότητας και εφευρίσκει νέες κοινωνικές μορφές κινηματικότητας, δηλαδή σχέσεις και τρόπους δράσης που αυξάνουν τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ κοινωνίας και πολιτικής.

Αυτή η προσέγγιση οδηγεί σε μια νέα θέαση της σχέσης ανάμεσα στα κοινωνικά κινήματα και την πολιτική στις πιο θεσμικές της μορφές. Η ικανότητα των πρώτων είναι κεντρική παράμετρος στη διαμόρφωση στιγμών ρήξης μέσω της δεύτερης, που να στηρίζονται σε πραγματικά συμμετοχικές διαδικασίες. Όπως συχνά το επιτυγχάνει η τέχνη, έτσι και η πολιτική πρέπει να φέρει τις ζωές μας μέσα στον δημόσιο διάλογο. Αυτό μας αφορά εδώ στην Ελλάδα, όπου το πείραμα ενός ακραίου οικονομικού υπερφιλελευθερισμού βρίσκεται σε εξέλιξη, και όπου, μετά την απογοήτευση και την αποστράτευση του 2015, οι πρόσφατες αναζωπυρώσεις, με το φοιτητικό κίνημα, το κίνημα των καλλιτεχνών και τα Τέμπη, μοιάζουν περισσότερο με πυροκροτητές κινηματικών εκλάμψεων.